16.11.2023

VASTAANOTTAJA
Eduskunnan talousvaliokunta

Asia: HE 52/2023 vp

Lausunto: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Euroopan unionin hiilirajamekanismia koskevan asetuksen toimeenpanosta ja Tullin hallinnosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Suomen Yrittäjät kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto koskien asiaa HE 52/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi Euroopan unionin hiilirajamekanismia koskevan asetuksen toimeenpanosta ja Tullin hallinnosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta. Esityksen tarkoituksena on antaa Euroopan unionin hiilirajamekanismia koskevaa asetusta täydentävät välttämättömät kansalliset säännökset. EU:n hiilirajamekanismiasetus on suoraan velvoittavaa lainsäädäntöä jäsenmaissa. Hiilirajamekanismiasetuksen täytäntöönpano edellyttää, että kansallisessa lainsäädännössä säädetään toimivaltaisesta viranomaisesta, viranomaisen toimivaltuuksista sekä toimijoihin kohdistettavista seuraamuksista. Esitetyssä laissa säädettäisiin Tullin tehtäväksi hiilirajamekanismin toimivaltaisen viranomaisen tehtävät sekä asetuksen mukaisesta valvonnasta ja seuraamuksien määräämisestä vastaaminen. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaisi asetuksen kansallisen toimeenpanon kehittämisestä ja seuraamisesta. Esitys on kattava ja huolellisesti laadittu.

Keskeiset huomiot

Hiilirajamekanismin toimeenpanossa kansallisten viranomaisten vastuulla on muun muassa yrityksille ja yksityishenkilöille suuntautuva tiedotustoiminta ja neuvonta, sanktioiden periminen sekä ilmoittajien valtuuttaminen. Komission tehtävänä on muun muassa ylläpitää keskitettyä rekisteriä hiilirajamekanismiasetuksen mukaisille ilmoituksille.

Hiilirajamekanismin ensimmäisen vaiheen täytäntöönpano edellyttää selkeitä ja yksinkertaisia säännöksiä sekä riittävää ohjeistusta ja neuvontaa maahantuojille. Näihin seikkoihin on panostettu kiitettävästi jo asetuksen kansallisen toimeenpanon valmisteluvaiheessa ja myös oleellisia sidosryhmiä on osallistettu valmisteluun. Asetuksen toimeenpanon aikataulu oli tiukka, joten oli erittäin positiivista, että asetuksen toimeenpanon valmistelut käynnistettiin hyvissä ajoin.

Tullin rooli toimivaltaisena viranomaisena on keskeinen. Tullin kasvavat resurssitarpeet on huomioitava ja sen valmiudet asetuksen toimeenpanoon varmistettava. Lisäksi CBAM-ilmoitusten tietoja tarkistavat akkreditoidut todentajat tulevat olemaan keskeinen osa mekanismin toimivuutta ja uskottavuutta, mikä tulee myös huomioida kansallisessa toimeenpanossa.

Hiilirajamekanismi on uusi ja monimutkainen instrumentti, jonka vaikutuksia on haastavaa arvioida etukäteen. Siksi on välttämätöntä jatkuvasti seurata asetuksen ja sen toimeenpanon toimivuutta sekä oikeudenmukaisuutta, ja tarvittaessa tehdä korjaavia toimenpiteitä. Suomen on oltava aktiivinen asetuksen muutoksia koskevassa ennakkovaikuttamisessaan. Suomen Yrittäjät pitää tärkeänä, että EU:n hiilirajamekanismi ei aiheuta kohtuutonta rasitetta yrittäjille ja pienten yritysten toiminnalle.

Hiilirajamekanismiasetuksen soveltamisalan rajaus tietyille hiilivuodolle alttiille tuotteille ja sektoreille on kannatettavaa. Soveltamisalaa tulisi tarkastella säännöllisesti ja toimijat tulee pitää ajan tasalla tarkasteluista sekä mahdollisista suunnitteilla olevista muutoksista. Suomen tulee olla vahvasti mukana soveltamisalan seurannassa, sen muutoksiin vaikuttamisessa sekä mekanismin alaisten toimijoiden ajan tasalla pitämisessä.

Hiilirajamekanismi lisää raportointivelvoitteen ja asetuksen mukaisiin ilmoituksiin liittyvien velvoitteiden myötä merkittävästi pienten toimijoiden byrokratiaa ja hallinnollisia kustannuksia. Raportointivelvoitteiden täyttämisessä rajalliset resurssit ja ajanpuute tuovat usein lisähaasteita erityisesti pienille yrityksille. Myös komission vaikutusarvioinnissa todetaan myös, että pienille ja keskisuurille yrityksille kohdistuisi suhteellisesti korkeammat hallinnolliset kustannukset. Tullilla on merkittävä rooli mekanismia koskevassa yritysten neuvonnassa sekä raportoinnin sujuvuuden varmistamisessa.

Seuraamukset

Komissio on ensimmäisen lausuntokierroksen jälkeen määrännyt virhemaksukäytännön seuraamuksen suuruuden ja määräytymisperusteet täytäntöönpanoasetuksella. Täytäntöönpanoasetuksessa määrätty seuraus ei mahdollista kansallista harkintaa. Tämän pitäisi johtaa siihen, että samasta rikkomuksesta määrätään yhdenmukaiset virhemaksut kaikissa jäsenmaissa.

Kansallista harkintaa voidaan kuitenkin käyttää siinä, kuinka paljon neuvontaa ja yhteistyötä tehdään ennen seuraamuksien määräämistä sekä raporttien jälkikäteisen muuttamisen hakemusten hyväksynnässä. Erityisesti pienten yritysten kohdalla näissä tulisi joustaa mahdollisuuksien mukaan. Raportointivelvoitteiden täyttämiseksi tarvittavat tiedot ovat varsinkin mekanismin toimeenpanon alkuvaiheessa epäselviä useimmille pienemmille maahantuojille. Lisäksi raportointiin tarvittavien tietojen hankkiminen tuotteen tuottajalta voi olla haastavaa tai joissakin tapauksissa mahdotonta; asetus ei määrää velvoitetta EU:n ulkopuolisille tuottajille, vaan maahantuojat joutuvat hankkimaan raportointiin tarvittavat tiedot. Raportoitavat tuotekohtaiset päästötiedot saadaan tuotteen valmistajalta. Siksi on erittäin tärkeää, että kansallisesta toimeenpanosta tehdään asetuksen sallimissa rajoissa mahdollisimman joustavaa.

Vaikutukset pk-yrityksille

Suomen Yrittäjät korostaa, että hiilirajamekanismin toinen vaihe, jossa maahantuojat joutuvat ostamaan CBAM-todistuksia, voi merkittävästi heikentää yksinyrittäjien ja pienten yritysten kilpailukykyä ja kannattavuutta. Luonnoksen kohdassa 4.2 Pääasialliset vaikutukset olisi hyvä olla nykyistä kattavampi arvio asetuksen ja sen kansallisen toimeenpanon erisuuruisista vaikutuksista eri kokoisille yrityksille.

CBAM-maksujen määriin voivat vaikuttaa muun muassa EU:n ulkopuolella maksetut päästömaksut ja päästöjen raportointi kolmansissa maissa, jotka ovat maahantuojan vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. Erityisesti pienten yritysten rajalliset resurssit on mahdollisuuksien mukaan huomioitava hiilirajamekanismin käyttöönotossa, jotta epäoikeudenmukaisilta tilanteilta ja epäsopusuhtaisilta vaikutuksilta vältyttäisiin.

Kunnioittavasti

Suomen Yrittäjät

Roope Ohlsbom
ekonomisti